

Свети Јустин Мученик

Разговор с Јудејцем Трифоном

1. Док сам једнога јутра шетао стазама трема, срете ме непознати човек са друштвом и рече:
"Здраво, философе!"
И то рекавши, окрете се, па стаде шетати са мном. С њим се окренуше и његови пријатељи. А ја, отпоздравивши му, рекох:
"Шта ви, заправо, желите?"
А он рече:
"Један коринтски сократовац у Аргу ме поучио да не треба да презирем ни избегавам оне који носе такву одећу, него да им указујем сваку пажњу и дружим се с њима, не би ли из тога дружења извукао какву корист или он или ја; добро је, наиме, за обојицу, ма који имао користи. Стога, кад год видим неког

у таквој одећи, радо му приђем, па сам са истог разлога и теби сада с радошћу пришао, а ови који ме прате надају се да ће и сами шта корисно чути од тебе."

"Ко си ти, добричино?" - рекох му тако у шали. А он ми кратко рече своје име и порекло:

"Зовем се Трифон и по обрезању сам Јеврејин. Побегох од рата који се управо води и боравим у Хелади, углавном у Коринту."

"Па зар се", рекох ја, "из философије да извући толика корист, колика од твога законодавца и твојих пророка?"

"Што да не? Зар философи не свде свако своје разматрање на Бога", рече он, "и не испитују ли стално Његово јединство и промисао? Није ли, заправо, посао философије да истражује о Божанству?"

"Да", рекох, "и ми тако мислимо. Али већина не мари зато је ли један или више богова и брине ли се за сваког од нас или не - као да та спознаја ништа не доприноси блаженству. И нас настоје убедити да се Бог стара за сав свет и сваки род и врсту, али не и за мене, тебе и сваког појединачно; стога му се и не

морамо молити по сву ноћ и дан.
Какав им то има циљ, није тешко
докучити. Наиме, они који тако
размишљају, без страха и слободно
уче, следе, следе, чине и говоре шта
год хоће, нити се казне бојећи, нити
се каквом добру од Бога надајући.
Како то? Кажу да ће увек бити исто
и да ћемо и ја и ти опет живети на
исти начин, ни бољи, ни лошији.
Други, опет, полазећи од става даје
душа бесмртна и бестелесна,
сматрају да нити ће бити кажњена -
јер бестелесно не може трпети - нити
јој - пошто је бесмртна - ишта више
треба од Бога."

Он, пријатно се осмехнувши, рече:
"А како ти размишљаш о томе?
Какво схватање имаш о Богу? Која је
твоја философија? реци нам!"

2. "Казаћу ти", рекох, " како ми се
чини.

Философија је, уистину, највеће
благо и у највећој код Бога части,
она нас једина Њему води и
препоручује, а они који су се њој
посветили заиста су блажени. Шта је
философија и са кога је разлога
послана људима, за многе је
непознаница - иначе не би постојали

и платоничари и стоичари и
перипатетичари и питагоровци -
будући да је ово знање јединствено.
А због чега је постало многоглаво,
рећи ћу ти.

Десило се да су они који су се први
прихватили бављења философијом и
због тога постали славни, стекли
следбенике који потом нису ништа о
истини истраживали него су,
завидљиви њиховом постојаношћу,
узддржљивошћу и необичним
изражавањем, сматрали за истину
само оно што је сваки од свога
учитеља научио и предавши касније
те и такве ствари својим
наследницима, надену им име које
их је означавло оцем тога учења.
И ја, у почетку, горећи од жеље да и
сам сретнем некога од њих, предадох
себе једноме сточару. Но пошто сам
с њим провео подоста времена, а
никакво ново сазнање о Богу ми није
пружио - јер ни сам га не имаше
нити говораше да је такво знање
потребно - напустих га и одох код
другог који се називао
препатетичарем и био, како ми се
чинио, оштроуман. Али, пошто ме
је првих дана задржао код себе,
стаде ме затим молити да га се

прођем, јер нам дружење неће бити од користи. Тако и њега, са овога разлога, оставим, не стекавши утисак да је уопште философ. Но како ми је душа жудела да чује оно што је особено и одабрано у философији, дођох код једног изузетног цењеног питагоровца, човека дубоко уронулог у своју мудрост. кад се потом упустих у разговор с њим, желећи да постанем његов слушалац и ученик, он рече: "Јеси ли се упознао са музиком, астрономијом и геометријом? Мислиш да ћеш увидети ишта од онога што води блаженству, ако најпре не научиш оно што одваја душе од ствари које се осећају чулима и учиниш је пријемчивом за ствари које се докучују умом, тако да спознаш оно што је само по себи изврсно и само по себи добро?" Пошто ме је упутио у многа оваква учења и рекао ми колико су неопходна, отпусти ме кад сам му признао да ништа не знам. Стога сам, што се и могло очекивати, изгубивши наду, био несрећан, тим пре што сам мислио да он нешто зна. И увиђајући колико ми времена ваља утрошити за ова учења, тешко сам

подносио дангубљење. У тој учмалости паде ми на ум да се придружим платоничарима - јер слава им беше изузетно велика. И почех да, како сам најбоље могао, проводим време с једним мудрим човеком који је одскоро боравио у нашем граду а истицао се међу платоничарима. Напредовао сам и сваки дан се увелико усавршавао. И сасвим ме обузе жеља за поимањем бестелесних ствари и тежња за увиђањем идеја даде моме уму крила, те сам после кратког времена мислио да сам већ постао мудар и у својој наивности се надао да ћу одмах спознати Бога - јер то је циљ Платонове философије.

3. налазећи се у таквом расположењу, кад год сам помислио да се испуним миром и повучем од људи, одлазио сам на једно место недалеко од мора. Кад сам једном био близу тога места на коме сам, кад стигнем, хтео да будем сам, један седи старац, чији изглед није био за потцењивање, јер је показивао благо и достојанствено понашање, на малом одстојању ме је пратио. Ја застгах, окренух се према њему и

врло оштро га погледах. А он рече:
"Познајеш ли ме?"

Ја одговорих одрично.

"Па зашто ме", рече, "тако гледаш?"

"Зачуђен сам", рекох, "Што си се нашао на истом месту са мном, јер нисам мислио да ћу овде икога видети."

Он ми рече:

"Бринем се за неке своје укућане; напустили су ме, па долазим да и лично унаоколо осматрам неће ли се однекуда појавити. А шта ти ту радиш?"

"Прија ми", рекох, "да овако проводим време, јер ми је неспутан разговор са самим собом и ништа ти не може одвратити пажњу, те су оваква места најпогоднија за дружење с умом."

"Ти си, дакле", рече, "љубитељ ума, а ниси никако ни љубитељ дела ни љубитељ речи, нити покушаваш да будеш практичар више него софиста?"

"Које би добро", рекох ја, "неко извршио, важније од овога - показати ум који управља свим и чврсто се за њега везавши и к њему стремећи, посматрати заблуде других и њихова занимања, јер

ништа здраво ни Богу драго не чине.
А без философије и исправног
раумишљања нико не може бити
разборит. Стога сваки човек треба да
се бави философијом и сматра је
најважнијим и најчаснијим послом а
остале послове другоразредним и
трећеразредним, примереним и
достојним прихватања ако су везани
за философију, а простим и ниским
ако су је лишени и ако је они који се
њима баве не следе."

"Дакле, философија пружа
блаженство", рече он, упадајући ми у
реч.

"Управо тако", рекох ја, "и једино
она."

"Шта је, заправо, философија", рече,
"и какво је блаженство које она
пружа, кажи ми уколико те нешто не
спречава да кажеш."

"Философија је", рекох ја, "знање о
бићу и спознаја истине, а
блаженство награда за ово знање и
мудрост."

"А шта називаш Богом?", рече.

"Оно Што стално има иста својства и
што је узрок постојања свих других -
то је Бог."

Тако му одговорих а он, са
уживањем ме слушајући, овако ме

опет упита:

"Није ли знање заједничко име за различите делатности? Јер, у свим вештинама, онај који зна неку од њих назива се зналцем, подједнако и у војној и у кормиларској и у лекарској. Но није тако и у божанским и у људским делатностима. Постоји ли нека вештина која пружа сазнање и људских и божанских ствари, а затим спознају њиховог божанства и праведности?"

"Свакако", рекох.

"Зар на исти начин спознајемо човека и Бога, као и музику, аритметику и астрономију или неку другу такву вештину?"

"Никако", рекох.

"Ниси ми баш правилно одговорио", рече он, "јер неке од вештина нам се усађују учењем или вежбом, а неке нам пружају знање гледањем. Ако би ти неко казао да у Индији постоји животиња по природи не као све друге, већ оваква или онаква, многолика и разнолика, не само да то не би знао пре него би је видео, него не би о томе могао ништа ни да кажеш, уколико не би чуо од некога ко ју је видео?"

"Не наравно", рекох.

"Како, онда", рече, "философи о Богу исправно размишљају или ишта истинито говоре, кад немају знање о Њему нити су га икада видели ли чули?"

"Али, оче", рекох ја, "није им Божанство, као друга жива бића, очима видиво, него само умом докучиво, како каже Платон, а ја му верујем."

4. "Има ли", рече, "наш ум такву и толику моћ која биће не спознаје опажањем или људски ум може да види Бога када није надахнут Светим Духом?"

"Платон каже", рекох ја, "да је око ума управо такво и за то нам дано да можемо, кад нам је бистро, видети само оно биће. То је око узрок свега што опажамо умом, нема боје, нема облика, нема величине, нити ичег од онога што се види. А нешто, каже, баш такво, што је с оне стране сваког бивства, ни изрециво, ни исказиво, али једино изврсно и добро, изненада се рађа у благородним душама кроз сродност и жудњу за гледањем."

"Каква је", рече, "наша сродност са

Богом? Је ли душа божанска и бесмртна и део самог царског ума, те као што он гледа Бога, тако је и нама могуће да својим умом докучимо Божанство и на основу тога постигнемо блаженство?"

"Сасвим тако", рекох.

"Изразе ли из њега све душе свих живих бића", или су људске овакве а коњске и магареће онакве?"

"Не, него су у свему исте", одговорих.

"Виде ли", рече, "или икад видеше Бога коњи и магарци?"

"Не", рекох, "а ни много од људи - сем онога ко је провео живот у праведности, очишћен правдом и сваком другом врлином."

"Он, дакле, не види", рече, "преко сродности нити што има ум, него зато што је мудар и праведан?"

"Да", рекох, "и зато што има оно чиме се Бог спознаје."

"Да ли козе или овце наносе себи икакву неправду?"

"Никакву никоме", рекох ја.

"Дакле, по твојем мишљењу", рече, "и те животиње могу видети "Бога"?"

"Не, јер имају тело које је такво да им представља сметњу."

"Ако би ове животиње проговориле",

упаде он, "знај добро да би с пуним правом исмејавале наша тела. Но, оставимо то сад по страни и прихватимо да је тако како ти кажеш. Ово ми реци: види ли душа "Бога" док је у телу или кад се одвоји од њега?"

"Још док је у људском обличју", рекох, "има моћ да то постигне умом, но нарочито кад се ослободи тела и постане самостална, постиже оно за чиме је све време жудела."

"А сећа ли се тога кад се поново нађе у човеку?"

"Не чини ми се", рекох.

"Каква је, онда, корист онима који су видели или шта више има онај који је видео од онога који није, ако се не сећа да је то видео?"

"Не уmem казати", рекох ја.

"А шта трпе оне "душе" које су осуђене као недостојне тога виђења?", рече.

"Заточене су у тело неке од звери и то им је казна."

"А знају ли да су са тога разлога у тим телима и да је то због неког греха?"

"Не мислим."

"Онда, како изгледа, немају баш никакве користи од казне. Чак, рекао

бих, и нису кажњене, ако нису свесне казне."

"Не, зацело."

"Дакле, душе нити виде Бога, нити се селе у друга тела, јер би знале да су тако кажњене и бојале се потом и сасвим случајног греха. Али слажем се", рече, "да могу спознати да постоји Бог и да су праведност и побожност изврсне."

"Право збориш", рекох.

5. "Дакле, ти философи о овим стварима ништа не знају, јер не могу да кажу шта је душа?"

"Не изгледа ми тако."

"И не треба рећи да је она бесмртна јер, ако је бесмртна, онда је, јасно, и нерођена?"

"Нерођена је и бесмртна по онима који се називају платоничарима."

"Ти кажеш да је и козмос нерођен?"

"Има их који тако говоре, но ја се, ипак, не слажем са њима."

"Право чиниш. Који је, наиме, разлог за мишљење да тело - које је тако чврсто, отпорно, сложено, променљиво, пропада и сваки се дан рађа - нема извесног почетка? Ако је козмос рођен, неминовно је да се и душе рађају и да се нигде одмах не

налазе, будући да су због људи и других бића настале, ако ћеш уопште казати да су настале сасвим самосталне и не са сопственим телима."

"То ми изгледа исправно."

"Дакле, нису бесмртне?"

"Не, пошто нам се чини даје козмос рођен."

"Али ја не кажем да све душе умиру - јер то би, заиста, била срећа за зле. Уствари, "душе" побожних остају на бољим местима, а неправедних и рђавих на горим, чекајући време суда. Тако једне, показавши се достојним Бога, више не умиру, а друге бивају кажњене, докле Бог хоће да постоје и буду кажњене."

"Није ли то што кажеш попут онога што Платон у Тимеју напомиње за козмос, кад каже да је пропадљив зато што је настао, но да по Божјој вољи нити ће бити од смртне судбине ослобођен нити јој препуштен. Не чини ли ти се да то исто може да се говори и о души и о свему уопште? Јер, оно што постоји или што ће икада постојати иза Бога има пропадљиву природу и такво је да се може и избрисати и више не постојати. Једино је Бог нерођен и

непропадљив и због тога и јесте Бог, а све остало иза њега је рођено и пропадљиво. Због тога душе умиру и бивају кажњене пошто, да су нерођене, не би грешиле, ни би биле неразбором испуњене, ни плашиле се па поново храбре постајале, ни добровољно прелазиле у свиње, змије, псе, нити би их правда на то приморавала - да су нерођене. Јер, да је нерођено случајно, једнако или исто ономе што је рођено, не би се по снази, ни по вредности могла дати предност једном над другим. Стога нема много ствари које су нерођене. А да међу њима постоји нека разлика, не можеш открити трагајући за узроком те разлике, већ непрестано усмеравајући мисао ка бесконачном, једном ћеш се, после напрезања, зауставити на Ономе што је једино нерођено и рећи да је Оно узрок свега. Је ли то, "рекох", измакло Платону и Питагори?" - ти мудри људи беху за нас попут зида и тврђаве философије.

6. "Ништа ме се", рече, "не тиче мишљење Платоново, Питагорино или ма кога о томе. Ово је истина и одавде је можеш сазнати. Душа је,

зацело, жива, односно има живот. Ако је, дакле, жива, може и још нешто осим себе учинити живим, као што покрет може покренути и још нешто осим себе. А да душа живи, нико не одриче. Ако, пак, живи, не живи зато што је жива, већ зато што има удела у животу. Но оно што је судеоник нечега, разликује се од онога чији је судеоник. Душа има удела у животу кад Бог хоће да живи. Тако ће, једном, када Он не буде хтео да живи, и остати без тога удела. Јер, то није њено својство, као ни то да тело буде увек заједно са душом, него кад овај склад мора да се разбије, душа оставља тело и човек престаје да постоји. Тако и кад душа мора да престане да постоји, напушта је дух живота и душа више не постоји, него и сама поново одлази онамо одакле је узета."

7. "Каквог учитеља", рекох, "неко још може узети или одакле корист црпети, ако ни у овоме није истина?" "Постојали су, пре много времена, извесни људи, пуно старији од свих који се сматрају философима и, уз то, блаженији, праведнији и Богу драги, који, надахнути Светим

Духом, открише будућност која се сада догађа. Називају их пророцима. Они су једини и видели и људима исказали истину, а да се ни пред ким нису ни устегли, ни уплашили, нити били славољубљем заведени, него су рекли само оно што су чули и видели Духом Светим испуњени. Њихови списи још и сада постоје и онај ко узме да их чита добија из њих веома много корисних сазнања и о почецима и свршецима ствари и о ономе што философ треба да зна - ако им поверује. Своје речи нису доказивали - јер су изнад сваког доказа, а они, као сведоци истине, достојни поверења. Оно, пак, што се догодило и што се догађа, приморава нас да се сложимо са оним што су рекли. Додуше, и због подвига које су чинили, право је веровати им, пошто су славили Творца, Бога и Оца свега, и најављивали "долазак" од Њега Христа, Његовог Сина. А они лажни пророци, испуњени преварним и нечистим духом, нити чуда учинише, нити чине, већ покушавају да - ради застрашивања људи - чине и славе духове обмане и демоне. Но, пре свега, моли се да ти се отворе врата светлости, јер то није

свима видљиво ни појмљиво - ако им не удели Бог и Његов Христос."

8. Кад он то и много другога рече - о чему сада није тренутак да говорим - оде, подстакавши ме на истраживање тога. Више га не видех. Но у души ми се одмах разгорео огањ и обузела ме љубав према пророцима и оним људима који су Христови пријатељи. Размишљајући у себи о његовим речима, налазио сам даје једино та философија сигурна и корисна. Тако сам и због тога, ето, ја философ. А хтео бих и да сви који су пожелели исто што и ја не буду удаљени од Спаситељевих речи. Јер оне у себи имају застрашујућу снагу и довољне су да привуку пажњу оних који су скренули са правог пута, а онима који су им се посветили пружају најугодније спокојство. Ако се, дакле, иоле бринеш о себи, ако тражиш спасење, ако си послушан Богу и пошто ти ствар није страна, можеш да, упознавши Христа Божијега и поставши савршен, стекнеш блаженство."

Како је то, најдражи, рекох, они што бежу уз Трифона праснуше у смех, а

он, осмехнувши се, рече:
"Одобравам остало и радује ме твоја
ревност око Божанства, но боље је
било да си се и даље бавио
Платоновом или чијом другом
философијом која развија
постојаност, уздржљивост и
разборитост, него што си потпао под
утицај лажних речи и постао
следбеник крајње недостојних људи.
Јер, останеш ли у некадашњем
философском опредељењу и честито
живиш, гајићеш наду у бољу
судбину, а напустиш ли Бога и
поуздаш се у човека, какво ћеш
спасење очекивати? Ако, дакле,
хоћеш да ме послушаш - јер те већ
сматрам за пријатеља - најпре се
обрежи, потом обрати пажњу на
обичаје који се држе за Сабат,
празнике и Божје младине и,
једноставно, чини све што је
написано у Закону, па ћеш,
вероватно, задобити милост од Бога.
А Христос, ако се и родио и негде
постоји непознат је и нити сам себе
зна нити какву моћ има, док Илија
не дође, помаже Га и свима покаже.
А ви, прихвативши криву вест,
измислисте себи некаквога Христа и

због њега сада несмотрено
пропадате."

9. "Опраштам ти", рекох, "и не
замерам, човече, јер не знаш шта
говориш, него слушајући учитеље
који не разумеју Писма и нагађајући
"истину", причаш шта ти падне на
памет. Но ако хоћеш да прихватиш
учење о Њему - јер се нисмо
преварили, нити престали да Га
признајемо, иако нас људи обасипају
клеветама, а најстрашнији тиранин
нас приморава да Га се одрекнемо -
показаћу ти, кад си већ ту, да не
поверовасмо празним причама ни
речима без доказа, но онима које су
Духом Божјим испуњене, пуцају од
једрине и цветају благодаћу."

Они који беху с њим опет праснуше
у смех и дигоше неприличну вику. Ја
устах и хтедох да идем, али ме он
ухвати за огртач и рече даме неће
пустити пре него испуним што сам
обећао.

"Онда", рекох, "нека твоји другови не
буду толико бучни и не понашају се
тако недолично него, ако хоће, нека
ме са миром саслушају, а ако имају
каквог пречег посла, нека иду. Ми,
пак, повукавши се негде,

предахнимо, па окончајмо расправу." Трифону се, такође, учини да је тако најбоље да поступимо па, сложивши се, кренусмо ка средини шеталишта под тремом. Двојица од оних који беху с њим, насмејавши се и наругавши нашој ревности, напустише нас. А кад се нађосмо на ономе месту где на обе стране беху камена седишта, они који беху са Трифоном, севши на другу, почеше да међу собом ћеретају, пошто један од њих заподену причу о рату који се водио у Јудеји.